

DŮLNÍ ČINNOST A REKULTIVACE NA MOSTECKU A BÍLINSKU

Dobývání hnědého uhlí na Mostecku a Bílinsku má dlouholetou historii. Takzvané selské dobývky, které byly pouze lokálního charakteru, postupně vystřídaly malolomy, hlubinné doly a velkolomy, které se významnou měrou podílely na změně rázu a charakteru krajiny pod Krušnými horami. Současně s postupem těžby se začala rozvíjet i činnost rekultivační, jejímž cílem je zahlazování následků po dobývání hnědého uhlí. Právě díky hornickým a následně rekultivačním pracím došlo a stále dochází k významným změnám v charakteru krajiny, které značně přispěly k rozvoji tohoto regionu.

Oblast Mostecka a Bílinska byla a i nadále zůstává významně ovlivněna dobýváním hnědého uhlí. Od prvopočátků těžby se krajina v této části mostecké pánve postupně měnila. Selské dobývání uhlí na výchozových partiích sloje vystřídal systém hlubinných dolů a povrchových malolomů. Nejrozsáhlejší změny v reliéfu krajiny nastaly s rozvojem povrchových velkolomů. Tyto změny jsou dodnes velmi dobře patrné, i když postupnými sanačními a rekultivačními pracemi jsou tyto stopy zahlazovány.

Intenzivní rozvoj ale i postupný útlum hlubinného dobývání probíhalo v minulém století. Vzhledem k plánovanému útlumu hnědouhelného hornictví je na Mostecku v činnosti pouze jeden hlubinný důl a to důl Centrum a čtyři povrchové lomy, lom Bílina, lom J.Šverma, lom Vršany (lom J.Šverma a Vršany tvoří společný závod Hrabák) a lom Československé armády. Hlubinný důl Centrum, který provozuje akciová společnost Kohinoor, je posledním hlubinným hnědouhelným dolem v České republice s plánovanou životností do roku 2012. Lom Bílina je ve správě akciové společnosti Severočeské doly. Lomy J.Šverma a Vršany spravuje akciová společnost Vršanská uhelná a lom Československé armády akciová společnost Litvínovská uhelná.

S postupným rozvojem hnědouhelného hornictví na Mostecku a Bílinsku docházelo i k rozvoji výsypkového hospodářství. Na velké ploše vznikla řada výsypkových těles, která byla postupně upravována a rekultivována do současné podoby.

Výsypková tělesa, vzniklá především deponováním odtěžených nadložních hornin při povrchovém dobývání hnědého uhlí, pokrývají významnou část území Mostecká a Bílinska. Všechna výsypková tělesa jsou nějak zajímavá, a to především z hlediska geotechnického, hydrogeologického nebo rekultivačního.

Některé zbytkové jámy po povrchovém dobývání byly dále využívány průmyslově nebo rekultivovány hydricky. **Vodní nádrž Rudý sever** je soustavou malých vodních nádrží, které vznikly po ukončení těžby v lokalitě jihozápadně od Litvínova v roce 1962. Její význam spočívá především v protipovodňové ochraně (zadržení přívalových vod z krušnohorských svahů). Na jižním okraji mostecké pánve slouží zbytková jáma lomu **Saxonie** od roku 1979 k ukládání kalů z Úpravny uhlí Komořany. **Vodní nádrž Matylda** vznikla v roce 1992 na místě povrchového lomu Vrbenský. Zaujímá plochu cca 39 hektarů s hloubkou 3,5 až 4 metry. V současnosti je významným střediskem pro rekreaci obyvatel Mostecká. Jsou zde úseky upravené pro koupání, rybaření i vodní sporty. Plaviště popelových odpadů **Venuše** je od roku 1976 situováno ve zbytkové jámě bývalého stejnojmenného hnědouhelného lomu ve vzdálenosti cca 4 km severovýchodně od města Most. V okolí města Most jsou situovány i dvě zatopené zbytkové jámy v separátních pánvičkách. Jde o vodní plochu **Elizabeth**, která slouží od roku 1975 jako odkaliště čistírny odpadních vod v Chanově). Druhou je pak vodní plocha **Benedikt**, která od roku 1974 slouží jako rekreační vodní nádrž.

V přeměněné krajině Mostecká a Bílinska byla na hnědouhelných výsypkách vybudována celá řada zajímavých ba dokonce významných staveb. Na výsypce Střimice bylo v roce 1996 uvedeno do provozu veřejné vnitrostátní letiště Most . Na výsypce Vrbenský byl vybudován v letech 1978 až 1983 autodrom Most s délkou tratě 4 219 m. V jeho areálu je i centrum bezpečné jízdy – Polygon Most. Výsypka Velebudice se může pyšnit jednak hipodromem, otevřeným v roce 1996 s délkou tratě hlavního oválu 1 800 m a dále pak devítijamkovým golfovým hřištěm. Stavba světového významu byla realizována na výsypkách hnědouhelných lomů Československé armády a J.Šverma pod názvem Ervěnický koridor. Jde o zemní

těleso vytvořené báňským způsobem v letech 1957 až 1983, do kterého bylo založeno 539,3 miliónu m³ rostlé zeminy. Toto těleso je 5,2 kilometru dlouhé s mocností až 170 metrů. Slouží pro převedení liniových staveb – železniční tratě, silnice Most – Chomutov, přeložku řeky Bíliny přes vytěžené území.

Příspěvek byl zpracován v rámci prací na státním úkolu MŠMT „Centrum výzkumu 1M06007 - Centrum výzkumu integrovaného systému využití vedlejších produktů z těžby, úpravy a zpracování energetických surovin“.

Použitá literatura

Halíř J. : **Hydrogeologická problematika zatopených zbytkových jam v centrální části severočeské hnědouhelné pánve ve vztahu k zatápění budoucích zbytkových jam po hnědouhelné těžbě**, disertační práce doktorského studia, UK Praha 2000

Halíř J. : **Důl Kohinoor II – hydrogeologické zhodnocení**, odborný posudek, VÚHU a.s. Most 2005

Halíř J. : **Začleňování zbytkových jam po povrchové těžbě hnědého uhlí v centrální části severočeské hnědouhelné pánve do systému životního prostředí s možností využití důlních (stařinových) vod pro jejich zatápění**, disertační práce doktorského studia, VŠB-TU Ostrava 2005

Halíř J., Žižka L. : **Residual Mining Pits in Central Part of North Bohemian Brown Coal Basin**, Conference Proceeding 10th International Mine Water Association Congress: Mine Water and the Environment, Karlovy Vary – Česká republika 2008,

Halíř J., Žižka L. : **Mine water streams of the self-fill aquifer in the North Bohemian Brown Coal Basin in the Czech Republic**, 7th International Conference on Calibration and Reliability in Groundwater Modeling – MODEL CARE 2009, Wuhan – China 2009